

Afrika in de voetsporen van Azië en Zuid-Amerika?

Een eeuwigheid geleden, (=zes maanden) toen er van een recessie in de groeielanden of emergent markets nog geen sprake was, werd er in de financiële sector hard gediscussieerd of Afrika na Azië en Zuid-Amerika het nieuwe grote groeiverhaal zou worden. Was dit het volgende continent dat op de vooravond stond waarbij miljoenen mensen aansluiting vinden tot de (lagere) middenklasse? Ik behoorde tot de sceptici in het debat, ondanks dat ik Afrika een fantastische reisbestemming vind.

Dit jaar maakte ik twee reizen naar Afrika, Mozambique en Oeganda. Beide landen horen tot de groep Afrikaanse landen waar er stabiliteit is en een snelle groei. Zeker in Oeganda is dat zichtbaar; wegen zijn goed onderhouden, openbaar vervoer werkt er, extreme armoede of honger is er op het eerste zicht niet, het voelt niet echt onveilig aan... Met een bbp per capita van USD 1.000 behoort het land zelfs tot één van de rijkere van Afrika. Mozambique is een stuk armer maar er wordt duidelijk geïnvesteerd. Je ziet bij een bezoek duidelijk de enorme mogelijkheden van het land; een goede ligging aan de kust vlakbij het veel rijkere Zuid-Afrika, prachtige kusten voor toerisme, enorme onontdekte safari-parken, veel rijkdom in de bodem... en je ziet dat het land bezig is dit potentieel te ontwikkelen.

Wat je in die landen nauwelijks ziet zijn industrieterreinen of grote ateliers waar exportgoederen vervaardigd worden en die duizenden mensen tewerk stellen. Dit is volgens mij het hoofdprobleem om van Afrika het nieuwe Azië te maken; er zijn geen sectoren die massaal arbeid kunnen opslorpen uit de landbouw waardoor de lonen stijgen. In Europa, Noord-Amerika en Azië verliep de ontwikkeling altijd als volgt: je kreeg eerst een productiestijging in de landbouw waardoor de voedselproductie en de bevolking groeiden. De industrie ontwikkelde zich hierna (meestal eerst textiel) en absorbeerde de overtewerkstelling in de landbouw. Geleidelijk gaan de lonen stijgen doordat arbeid schaarser wordt en de productiviteit stijgt. Door de gestegen welvaart ontwikkelt zich een grote dienstensector. Finaal eindig je dan met minder dan 10% van de bevolking in de landbouwsector, in landbouwland Frankrijk is dat bv maar 2,2%.

Dit proces vond buiten Europa en de VS het eerst plaats in Japan, gevolgd door Zuid-Korea, Taiwan, Maleisië, Mexico en nu ook China en India. Het is zelfs de vraag in hoeverre dit proces in China en India nog kan verdergaan, gezien de enorme bevolkingsaantallen in die landen. Het Indiaans succesverhaal in de IT-outsourcing sector en callcenters slaat op nog geen 20 miljoen mensen, op een totale bevolking van 1,2 miljard mensen. Voor China geldt de regel dat het land met bijna 10% moet groeien om het surplus aan mensen uit de landbouwsector in de industrie of dienstensector tewerk te stellen. Het gaat jaarlijks om zo'n 10 miljoen mensen. Indien dit niet lukt vreest men voor grote sociale onrusten.

In sub-Sahara is er nog geen enkele aanwijzing dat dit proces plaatsvindt. Neem bv Oeganda. Het land telt 31 mln inwoners. Jaarlijks stijgt de bevolking met 3,6% of 1 miljoen mensen. 50% is jonger dan 14 jaar. 82% van de bevolking werkt in de landbouw, terwijl die sector voor slechts 30% van het bbp instaat. In Mozambique werkt 82% van de bevolking in de landbouw, terwijl dit slechts 20% van het bbp is. Of neem het olierijke Nigeria dat 140 miljoen mensen telt. Olie zorgt ervoor dat het bbp per capita op 2.100 USD ligt. Maar 70% van de bevolking werkt wel in de landbouw terwijl die maar goed is voor 18% van het bbp. Dus jaarlijks zoeken in Afrika miljoenen mensen werk dat er niet is.

De exportgerelateerde maakindustrie gaat niet naar sub-Sahara Afrika omdat die landen niet kunnen opboksen tegen vooral Aziatische landen. Voor de arbeidsintensieve industrie zijn er nog genoeg Aziaten die voor een laag loon textiel- en andere producten willen vervaardigen. Azië heeft dan nog een veel betere infrastructuur, stabiliteit en wellicht een andere arbeidsethiek dan Afrika. En zelfs nu de lonen in de kustregio in China stijgen, is er voor de outsourcing industrie nog voldoende goedkope mogelijkheden in het binnenland van China, Vietnam, Indonesië, Filippijnen... Ook de scholingsgraad in Afrika is lager dan in Azië of Zuid-

Amerika waardoor je de meer toegevoegde outsourcingactiviteiten kan aantrekken. Bovendien kan je de vraag stellen als de economische crisis het outsourcingmodel onder druk stelt. Het op kredietgedreven consumptiemodel van de VS en het VK is uit elkaar gespat, wellicht ten dele omdat ze veel productie hebben uitbesteed en de toegevoegde waarde van de financiële- en bouwsector deels op luchtbellen gebouwd was. Dus zal het Westen ofwel meer productie in eigen regio doen of finaal verarmen omdat ze het geld niet meer hebben om ge-outsourcte goederen af te nemen.

Het grote argument pro-Afrika zijn de grondstoffen. Het continent heeft van vele grondstoffen 30% van de wereldvoorraad. In landbouw zijn de mogelijkheden nog groter. Experts schatten dat Afrika de landbouwproductie zou kunnen verzevenvoudigen. Toch zijn die grondstoffen een tweesnijdend zwaard. Vooreerst leidt grondstofrijkdom vaak tot politieke chaos, omdat de politieke machthebbers alleen geïnteresseerd zijn in de opbrengsten van de grondstoffen en niet in de welvaart van de bevolking en hun stemmen. Als men er al in slaagt de opbrengsten min of meer eerlijk te verdelen, dan is het gevaar dat de lokale munt door de grondstoffenuitvoer teveel stijgt waardoor andere (vaak meer arbeidsintensieve) exportsectoren zich uit de markt prijzen. Bovendien is grondstoffenwinning vaak niet echt arbeidsintensief, waardoor een groot deel van de bevolking hier niet kan van profiteren. Ook in de landbouwsector is efficiëntere landbouw niet altijd goed voor de lokale bevolking. Het typisch voorbeeld hiervan is de sojateelt in Zuid-Amerika. Een arbeider kan met goede machines 500 hectare volledig bewerken, de oppervlakte waar vroeger een heel dorp van leefde.

Dit betekent niet dat Afrika in het sukkelstraatje moet blijven. Het continent moet perfect in staat zijn om de bevolking genoeg te voeden en in de basisgezondheidszorg te voorzien. Alleen al dat effect zal ervoor zorgen dat de economische groei er hoger zal zijn dan in de rest van de wereld. Toch zullen grote delen van de bevolking op een laag niveau blijven hangen, in de verdoken werkloosheid op het platteland of in de sloppen rond grote steden. Zij zullen ook een risico blijven voor de stabiliteit van die landen.

Dus mijn antwoord of Afrika de plaats is om te investeren is genuanceerd. Het wordt geen nieuw Azië of Zuid-Amerika en de aangroei van de middenklasse is beperkt. Maar door de lage vertrekbasis zal de groei er de komende jaren hoger zijn dan in de meeste andere regio's. Het hefboomeffect van relatief kleine investeringen (bv de heraanleg van een weg die de reistijd halveert) is groot.

Stijn Decock

VKW Metena
Sneeuwbeslaan 20
2610 Wilrijk
T 03 829 25 20
F 03 825 09 41
vkw.metena@vkw.be
www.vkwmetena.be

maatschappelijke zetel
VKW Denktank vzw
Sneeuwbeslaan 20
2610 Wilrijk

Grondstoffen maakt export van niet-grondstofgerelateerde goederen duurder (bv Nigeriaanse Naira)

